

جرم افتراء

در رویه دادگاهها

حسین زینالی

وکیل پایه یک دادگستری

بنیاد بین‌المللی حقوقی سنا

«بنیاد بین‌المللی حقوقی سنا» با تیمی متشکل از مؤلفین، مدرسین، وکلا و کارشناسان مجرب با کارگروه‌های تخصصی در حوزه‌های: املاک و اراضی، سرقفلی، بیمه‌ای، گمرکی، ثبتی، وصول مطالبات، تنظیم قراردادهای، ارث و امور حسبی، امور خانواده و مسائل کیفری آماده ارائه مشاوره و پاسخگویی به پرسش‌های حقوقی هم‌میهنان محترم می‌باشد.

گروه وکلای سنا: ۰۲۱ ۸۸۸۶۵۱۲۸-۸۸۸۶۵۱۲۰

ارتباط مستقیم با دفتر واحد دعاوی: ۸۸۱۴۰۸۰۸

انتشارات چراغ دانش

انتشارات چراغ دانش اعلام می‌دارد طی گزارش‌های دریافتی و پیگیری‌های بازرسی این انتشارات مشخص گردیده است بعضی از اشخاص از اسم و آرم انتشارات چراغ دانش سوءاستفاده نموده یا به مجعول خود را نماینده یا شعبه‌ای از انتشارات چراغ دانش در خیابان انقلاب در تهران و حتی بعضی از استان‌ها و شهرستان‌ها معرفی نموده‌اند که ضمن پیگیری قانونی و برخورد قضایی با این اشخاص خاطی به استحضار همکاران حوزه نشر، چاپ و پخش کتاب می‌رساند که در صورت وجود نمایندگی در شعب در تهران یا شهرستان‌ها این موضوع در سایت رسمی انتشارات اعلام خواهد شد.

تهران، میدان هفت تیر، ورودی مدرس، کوچه مازندرانی، پ ۴، ط ۶، واحد ۱۴

تلفن تماس: ۰۲۱ ۸۸۱۴۰۶۰۲-۳

www.cheraghdanesh.com

چراغ دانش، چراغ راه اندیشه‌هاست.

فهرست کلی

۱۱	مقدمه
۱۳	معرفی جرم افتراء و نمونه شکوائیه
۳۵	جرم افتراء در آرای دیوان عالی کشور
۳۷	مبحث اول: آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور
۴۶	مبحث سوم: آرای شعب دیوان عالی کشور
۸۹	جرم افتراء در آرای دادگاهها
۱۵۹	جرم افتراء در نشستهای قضائی
۱۷۵	جرم افتراء در نظریه‌های مشورتی
۱۸۳	جرم افتراء در قوانین و مقررات
۱۹۱	منابع و مأخذ

فهرست جزئی

۱۱	مقدمه
۱۳	معرفی جرم افتراء و نمونه شکوائیه
۱۵	مبحث اول: روند عملی رسیدگی به جرم در دادسرا و دادگاه
۱۵	گفتار اول: تنظیم شکواییه و مراجعه به دادسرای صالح
۱۹	گفتار دوم: ارجاع پرونده به دادگاه بدوی و تعیین وقت رسیدگی
۲۰	گفتار سوم: ارجاع پرونده به دادگاه تجدیدنظر و تعیین وقت رسیدگی
۲۱	گفتار چهارم: اجرای حکم در دادسرای محل وقوع جرم
۲۲	معرفی جرم افتراء
۲۲	مبحث دوم: ارکان تشکیل دهنده جرم افتراء
۲۲	گفتار اول: عنصر قانونی جرم افتراء
۲۴	گفتار دوم: عنصر مادی جرم افتراء
۲۸	گفتار سوم: عنصر معنوی جرم افتراء
۳۰	مبحث سوم: تشریفات رسیدگی به جرم افتراء

گفتار اول: صلاحیت مراجع قضائی در رسیدگی به این جرم ۳۰

گفتار دوم: طریقه تقدیم شکوائیه و هزینه‌های قانونی آن ۳۰

جرم افتراء در آرای دیوان عالی کشور ۳۵

مبحث اول: آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور ۳۷

۱. مبدأ مرور زمان جرم افتراء ۳۷

۲. صلاحیت بازپرس یا جانشین او در رسیدگی به شکایت توهین و فحاشی ۴۱

۳. ارتباط جرائم تشکیل جلسات و تظاهرات علیه سپاه و ژاندارمری ۴۲

مبحث دوم : آرای اصراری دیوان عالی کشور ۴۳

۱. مجازات جرم افتراء به افسر شهربانی ۴۳

مبحث سوم : آرای شعب دیوان عالی کشور ۴۶

۱. افتراء زدن بر توهین بر مقدسات ۴۶

۲. افتراء و درخواست اعاده حیثیت ۵۱

۳. ایجاد مزاحمت تلفنی و زدن افتراء از طریق پیامک ۵۳

۴. مرجع قضائی صالح در رسیدگی به جرم نشر اکاذیب مطبوعاتی و افتراء از طریق مطبوعات ۵۷

۵. موجبات تحقق افتراء ۵۹

۶. لغو دستور و صدور گواهی خلاف واقع افتراء و اهانت و نشر اکاذیب ۶۳

۷. افتراء انتساب جعل مدرک دکتری به شخصی ۶۴

۸. محکومیت به پرداخت جزای نقدی در جرم افتراء و نشر اکاذیب ۶۷

۹. صدور حکم حبس در جرم افتراء ۶۹

۱۰. زدن تهمت نامشروع و افتراء ۷۱

۱۱. مرجع قضائی صالح در رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و اتهامات مدیر مسئول مطبوعات ۷۲

۱۲. ضرورت قطعیت حکم برائت علیه مغتری علیه ۷۵

۱۳. مرجع قضائی صالح در رسیدگی به جرم افتراء توسط مرتکبین متعدد ۷۹

۱۴. تهمت گرفتن رشوه ۸۲

جرم افتراء در آرای دادگاهها ۸۹

۱. عدم داشتن سمت در مورد شکایت افتراء ۹۱

۲. مجازات جرم افتراء ۹۲

۳. نشر مطالب مشتمل بر توهین و افتراء ۹۳
۴. مراجعه متهمین افتراء و یا نشر اکاذیب به مراجع قضائی ۹۴
۵. رسیدگی به جرم افتراء و تهدید از طریق تلفن ۹۵
۶. برائت از اتهام افتراء ۹۷
۷. تجدیدنظرخواهی از افتراء و فحاشی ۹۸
۸. عدم دلایل کافی جهت اثبات جرم افتراء ۹۹
۹. اثبات جرم افتراء ۱۰۰
۱۰. اهانت بودن استفاده از الفاظ ۱۰۲
۱۱. محکومیت به پرداخت جزای نقدی در جرم افتراء ۱۰۳
۱۲. مشخص بودن هویت منتسبالیه برای تحقق بزه افتراء ۱۰۴
۱۳. چنانچه شاکی در مقام احقاق حق نتواند ادعای خود را ثابت کند ۱۰۵
۱۴. افتراء و تهدید و تهمت تلقی نشدن به صرف شکایت ۱۰۶
۱۵. محکومیت به پرداخت جزای نقدی به لحاظ ایراد افتراء ۱۰۷
۱۶. عناصر تشکیلدهنده بزه افتراء ۱۰۸
۱۷. لازمه تحقق بزه افتراء ۱۰۹
۱۸. دادگاه تجدیدنظر عنوان اتهام را از هجو به افتراء تعیین می‌نماید. ۱۱۱
۱۹. افتراء محسوب نشدن ۱۱۳
۲۰. عدم تحقق جرم افتراء ۱۱۴
۲۱. وجود سوءنیت در انتساب جرم افتراء ۱۱۵
۲۲. نشر اکاذیب و افتراء از طریق مطبوعات ۱۱۷
۲۳. افتراء و نشر اکاذیب نبودن عمل متهم ۱۱۸
۲۴. شکایت افتراء به مراجع قضائی به منظور احقاق حق بوده نه طرح شکایت با هدف اضرار به غیر. ۱۱۹
۲۵. سی ضربه شلاق به علت جرم افتراء و دشنام ۱۲۰
۲۶. وقوع بزه ترک انفاق و فحاشی محرز و مسلم ۱۲۲
۲۷. تشدید مجازات در مرحله تجدیدنظر ۱۲۳
۲۸. ارسال مطالب کذب به ایمیل شخصی شاکی ۱۲۵
۲۹. عدم تحقق افتراء در اقامه شکایت کیفری ۱۲۸

۳۰. طرح شکایت بلاوجه منجر به محکومیت تحت عنوان افتراء ۱۲۹
۳۱. استفاده غیرمجاز از مهر و زدن تهمت و افتراء ۱۳۰
۳۲. اظهارات وکیل در مقام دفاع از موکل خود ۱۳۲
۳۳. رسیدگی به شکایات ضرب و جرح عمدی و تهمت و افتراء ۱۳۶
۳۴. تجدیدنظرخواهی از اتهامات افتراء، فحاشی، ورود به عنف و تهدید ۱۳۷
۳۵. افتراء از طریق طرح شکایت ۱۴۰
۳۶. طرح شکایت افتراء علیه شاکی ۱۴۱
۳۷. مقدمات رسیدگی به بزه افتراء ۱۴۳
۳۸. توهین، تهدید، افتراء و مزاحمت تلفنی از طریق ارسال پیامک‌های متعدد ۱۴۴
۳۹. تشابه صدای متهم با صدای ضبط شده ۱۴۶
۴۰. تغییر و اصلاح عنوان مجرمانه در دادگاه تجدیدنظر ۱۴۸
۴۱. عدم تحقق افتراء در انتساب بزه در مقام تظلم خواهی ۱۵۰
۴۲. رسیدگی به جرم توهین، افتراء و شرکت در ایراد ضرب و جرح ۱۵۱
۴۳. نحوه اثبات بزه افتراء ۱۵۴

جرم افتراء در نشست‌های قضائی ۱۵۹

۱. تفاوت اعمال مواد ۱۴۴ و ۱۴۵ با ۶۰۸ قانون مجازات اسلامی ۱۶۱
۲. ارتجالی بودن افتراء ۱۶۳
۳. تخلفات متعدد کارمند دولت ۱۶۴
۴. قابلیت تعقیب کیفری شکایت زوجه از همسرش به لحاظ افتراء ۱۶۵
۵. افتراء به زوجه از طریق انتساب عدم بکارت به زوجه و ماده ۱۴۵ قانون مجازات اسلامی ۱۶۶
۶. تعقیب معاون در جرم افتراء پس از قطعیت قرار ۱۶۷
۷. تفاوت افتراء و نشر اکاذیب ۱۶۹
۸. عنوان جزایی برای جعل نسبت دروغین خانوادگی و هتک آبروی غیر ۱۷۱
۹. عدم تعارض بین مواد ۶۹۷، ۶۰۸، ۱۴۵ و تبصره ۲ ماده ۱۴۰ قانون مجازات اسلامی ۱۷۲
۱۰. افتراء به بعضی از مقامات مثل قضات ۱۷۳

جرم افتراء در نظریه‌های مشورتی ۱۷۵

۱. کذب متوفی ۱۷۷

۱۷۷	۲. محکومیت به حد قذف
۱۷۷	۳. وجود سوءنیت و عنصر معنوی در جرم افتراء
۱۷۸	۴. نصاب ادله حد قذف در قانون مجازات اسلامی
۱۷۹	۵. موجب سقوط مجازات بودن قذف شونده
۱۷۹	۶. ارتباط توبه با گذشت شاکی و سقوط مجازات در جرم قذف
۱۸۰	۷. عدم تأثیر توبه قبل از اثبات جرم در جرائم قذف و محاربه
۱۸۱	۸. مرجع صالح در رسیدگی به جرم توهین و افتراء از طریق تلفن همراه
۱۸۳	جرم افتراء در قوانین و مقررات
۱۸۵	از قانون مجازات اسلامی
۱۸۷	فصل پنجم - سبّ نبی
۱۸۸	فصل پانزدهم - هتک حرمت اشخاص
۱۸۸	فصل بیست و هفتم - افتراء و توهین و هتک حرمت
۱۹۰	از قانون جرائم رایانه‌ای
۱۹۱	منابع و مأخذ

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی تردید تنها منبع آموزش عملی وکالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هرکدام به طریقی نسبت به جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصر به فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوا... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آراء اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور؛

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه‌کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر و بیژگی‌های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛

۲. تقسیم‌بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛

۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛

۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛

۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.

«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فصل اول

معرفی جرم افتراء و نمونه شکوائیه

مبحث اول: روند عملی رسیدگی به جرم در دادسرا و دادگاه^۱

برای رسیدگی به هر عنوان مجرمانه اعم از انتقال مال غیر یا خیانت در امانت مراحل چهارگانه‌ای وجود دارد که شاکی باید ضمن آگاهی از این مراحل اقداماتی که به وی مربوط و منتسب می‌باشد را انجام داده تا شکواییه وی ثبت و انجام تحقیقات و تعقیب رسیدگی و صدور حکم و اعمال مجازات فراهم گردد.

گفتار اول: تنظیم شکواییه و مراجعه به دادسرای صالح

اولین اقدام شاکی برای اعلام جرم و تنظیم خواهی تنظیم شکواییه می‌باشد؛ چرا که مطابق ماده ۶۴ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ یکی از جهات قانونی برای شروع به تعقیب، شکایت شاکی یا مدعی خصوصی است البته اگر جرم جنبه عمومی داشته باشد اقامه دعوا و تعقیب متهم از این جنبه از وظایف دادستان محسوب می‌شود.

الف) نحوه تنظیم شکواییه و شرایط آن: به تکلیف ماده ۶۸ قانون آیین دادرسی کیفری شاکی یا مدعی خصوصی می‌تواند شخصاً یا توسط وکیل شکایت کند در شکواییه موارد زیر قید می‌شود.

۱. نام و نام خانوادگی، نام پدر، سن، شغل، میزان تحصیلات، وضعیت تأهل، تابعیت، مذهب، شماره شناسنامه، شماره ملی، نشانی دقیق و در صورت امکان نشانی پیام نگار (ایمیل)، شماره تلفن ثابت و همراه و کدپستی شاکی؛

۲. موضوع شکایت، تاریخ و محل وقوع جرم؛

۳. ضرر و زیان وارده به مدعی و مورد مطالبه وی؛

۴. ادله وقوع جرم، اسامی، مشخصات و نشانی شهود و مطلعان در صورت امکان؛

۵. مشخصات و نشانی مشتکی عنه یا مظنون در صورت امکان؛

۱. روند رسیدگی عملی برای «مجموعه کتب کیفری ... در رویه دادگاه‌ها» به رشته‌ی تحریر در آمده است لیکن به طور مفصل معرفی هر جرم حسب عنوان تعریف شده در کتاب به همکار ارکان تشکیل دهنده‌ی آن در مبحث دوم تشریح گردیده است.

قوه قضائیه مکلف است اوراق متحدالشکل مشتمل بر موارد فوق را تهیه کند و در اختیار مراجعان قرار دهد تا در تنظیم شکوائیه مورد استفاده قرار گیرد. عدم استفاده از اوراق مزبور مانع استماع شکایت نیست.

بعد از تنظیم شکوائیه شاکی باید از دو جهت تمبر باطل نمایند:

۱. تمبر از بابت تصدیق اوراق پیوستی: همزمان با تنظیم شکوائیه باید شاکی تمامی اسناد و مدارک و ادله مکتوب خود را پیوست شکوائیه نموده و این اسناد را به تکلیف بند ۱۷ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین باید با پرداخت مبلغ «۵۰,۰۰۰ ریال» مصدق نماید.

۲. تمبر هزینه شکایت کیفری: باید با مراجعه به واحد تمبر در دادسرای مربوطه مطابق بند ۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین با پرداخت مبلغ «۵۰,۰۰۰» تمبر از بابت هزینه شکایت ابطال نماید.

ب) تقدیم شکوائیه به دادسرای صالحه: بعد از تنظیم شکوائیه، دومین اقدام شاکی تقدیم این عرض حال به دادسرای صالح برای رسیدگی می‌باشد. مستفاد از ماده ۱۱۶ قانون آیین دادرسی کیفری سلسله مراتب صلاحیت دادسرای‌های برای رسیدگی به جرم به شرح ذیل می‌باشند:

۱. دادسرای محل وقوع جرم: اصل و قاعده این است که شاکی باید ابتدائاً شکوائیه خود را به دادسرای محل وقوع جرم تقدیم نمایند.

۲. دادسرای محل کشف جرم یا دستگیری متهم: اگر محل وقوع جرم مشخص نباشد شکوائیه به دادسرا تقدیم می‌شود که جرم در حوزه آن کشف شده یا متهم دستگیر شده است.